

Aleku Mónika
Polgári Eljárásjogi Tanszék
Témavezető: Varga István tanszékvezető egyetemi tanár

Gondolatok a közérdekű perlésről egy kúriai döntés margóján

A Kúriai Döntések 2016. évi 3. számában az elvi határozatok között G.1. szám alatt közzétett döntés¹ (a továbbiakban: elvi határozat) értelmében fogyasztói szerződésben alkalmazott választottbírói kikötés tisztességtelenségét közérdekű perben is lehet vizsgálni.

A 3/2013. számú Polgári jogegységi határozat (a továbbiakban: 3/2013. PJE) ugyan általános jelleggel tisztességtelenségnek minősítette a fogyasztói szerződésekben az általános szerződési feltételen, vagy egyedileg meg nem tárgyalta feltételen alapuló választottbírói kikötést, azonban a közérdekű per sajátosságai tekintetében nem foglalt állást. Ezt a Kúria az elvi határozatában tette meg, a közérdekű perre vonatkozó lényeges megállapítások mellett. Ezen elvi határozat elemzésével kívánom felhívni a figyelmet arra a „veszélyre”, hogy a közérdekű per sajátos eljárási szabályainak hiánya konkrét esetben hogyan vezet az anyagi jog által egyébként megfelelően biztosított jogvédelem kiüresedéséhez.

1. A választottbírói kikötésről, illetve annak tisztességtelenségéről

a) A választottbírói kikötéssel a felek „kiszereznek” az állami bírósági szervezetrendszerből, tehát a magánjogi választottbírói rendszer az alternatív jogvita rendezés elsődleges eszköze. Az elvi határozat indokolása is rögzíti, hogy a választottbírói kikötés a felek szerződésen alapuló döntése. A felek a szerződésükben a jogviszonyukra irányadó különböző tartalmú rendelkezéseket hozhatnak. *„(...) A magánjogi jogviszonyok alanyává váló jogalanyok (...) minden további nélkül derogálhatják az állami bírósági jogvitarendezést és kiköthetik privát bíróság, azaz akár ad hoc, akár institutionális választottbírói eljárást olyan jogvitákban, amelyek tárgyáról a magánjog szabályai szerint*

¹ Kúria Gfv.VII.30.116/2015.

szabadon rendelkezhetnek.”² „A választottbírósági kikötések alkalmazásának fő oka, hogy jellemzően külföldi befektető túlzott kockázatként tekint a számára idegen, csak jelentős erőforrások igénybevétele által átlátható belföldi állami rendes bírósági rendszer alkalmazására.”³

A választottbírósági kikötés eljárási feltételrendszerét a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény 3-5.§-ai tartalmazzák. A vonatkozó szabályozás az elemzett konkrét ügy⁴ vizsgálatakor lehetővé tette a választottbírósági kikötés fogyasztói szerződésben való alkalmazását.

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 41.§-ának (5) bekezdéséből⁵ pedig az következik, hogy választottbírósági kikötés az általános szerződési feltételek között is szerepelhet. Ezt a Pp. nem tiltja, csupán felhatalmazza az alperest, hogy legkésőbb az első tárgyaláson kérelmezze, hogy a pert mégis az általános illetékességgel rendelkező bíróság folytassa le. Megjegyzendő, hogy a Pp. hivatkozott rendelkezése csak konkrét perben, alperesi pozícióból teszi lehetővé a fogyasztó számára azt a jogot, hogy az ügy áttételét kérje. A Pp.41.§ (5) bekezdése azonban nem releváns a kikötés anyagi jogi megítélése, azaz esetleges tisztességtelenségének, így érvénytelenségének megállapíthatósága szempontjából. Az ebben a körben keletkezett korábbi polémiákat a 3/2013. PJE zárta le azzal, hogy a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételen, vagy egyedileg meg nem tárgyalta feltételen alapuló választottbírósági kikötés tisztességtelen.

A választottbírósági kikötés tisztességtelenségéről általánosan rendelkező 3/2013. PJE-t az új Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) alapján elbírálandó ügyekben irányadó elvi iránymutatásokról szóló 1/2014. Polgári jogegységi határozat a továbbiakban nem tartja irányadónak, mivel annak tartalma a Ptk.-ba

² VARGA 2014. 637.

³ VARGA 2014. 640.

⁴ A konkrét ügyben alperes pénzügyi tevékenységet végző kereskedelmi bank üzletszabályzatának általános szerződési feltételei választottbírósági kikötést tartalmaztak, amelynek tisztességtelensége okán annak érvénytelenségének megállapítása iránt az ügyész felperes közérdekű kereset indított a korábban hatályban volt 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 209.§ (1) és (4) bekezdései, valamint a 209/A.§ (2) bekezdése alapján. Az elsőfokú bíróság a választottbírósági kikötést tartalmazó szerződéses rendelkezések tekintetében a keresetet elutasította, amely elutasítást a másodfokú bíróság helybenhagyott. Az ügyész felperes felülvizsgálati kérelme alapján eljáró Kúria a jogerős ítéletet jogszabálysértőnek találta. A jogerős határozatot a felülvizsgálati kérelemmel támadott részében hatályon kívül helyezte, és az alsóbb fokú bíróság ítéletét megváltoztatva megállapította a támadott általános szerződési feltétel tisztességtelenségét.

⁵ Pp. 41.§ (5): Ha a kikötés az általános szerződési feltételek között szerepel, a kikötött bíróság az alperesnek legkésőbb az első tárgyaláson előterjesztett kérelmére a pert - az alperes által megjelölt - a 29-40. § szerint illetékes bírósághoz teszi át tárgyalás és elbírálás végett.

beépült. A Ptk. 6:104.§ (1) bekezdésének i) alpontja alapján a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződésben tisztességtelennek minősül különösen az a kikötés, amely kizárja vagy korlátozza a fogyasztó peres vagy más jogi úton történő igényérvényesítési lehetőségeit, különösen, ha – anélkül, hogy azt jogszabály előírná – kizárólag választottbírósági útra kényszeríti a fogyasztót. A Ptk. tehát 2014. március 15-től expressis verbis tiltja a választottbírósági kikötést a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződésben, azaz a Kúria korábbi jogértelmezése törvényi szintre emelkedett⁶. Ez a fogyasztók magánjogi védelmét a korábbinál kétségtelenül megfelelőbb módon biztosítja. Ebből is következik, hogy a 3/2013. PJE a Ptk. rendelkezéseinek értelmezése körében a továbbiakban is irányadó, különösen eljárási jogi szempontból. A Kúria álláspontja szerint a bíróság az általános szerződési feltételen, vagy egyedileg meg nem tárgyalt feltételen alapuló választottbírósági kikötés tisztességtelenségét hivatalból köteles észlelni, de annak semmisségét csak akkor állapíthatja meg, ha a fogyasztó – a bíróság felhívására – arra hivatkozik. Ugyanakkor a tisztességtelen szerződési feltételek miatt nemcsak a fogyasztó, hanem a Ptk.6:105.§-ának (1) bekezdésében felsoroltak is jogosultak keresetet, úgynevezett közérdekű keresetet (actio popularis) indítani. A kérdés tehát az volt, hogy „mi a helyzet” az általuk indított közérdekű perben, illetve hogy a 3/2013.PJE actio popularis esetén miként alkalmazandó.

b) Kiindulópontként kiemelem, hogy az elemzett elvi határozat indokolásában a Kúria egyetértett a másodfokú bírósággal abban, hogy *„a Ptk. kétféle jogvédelmet biztosít a tisztességtelen általános szerződési feltételekkel szemben: a fogyasztók egyedileg is hivatkozhatnak saját perükben ezek érvénytelenségére, valamint az arra jogszabály által feljogosított jogalanyok által indított közérdekű keresetek is ezt a célt szolgálják. E két jogvédelmi funkciójú eljárás közötti leglényegesebb különbség az ítélet hatálya: amíg a fogyasztó által indított perben az ítélet inter partes jellegű, addig közérdekű perben az alperessel szerződő valamennyi fogyasztóra kiterjedő hatályú”*.

Ugyanakkor az is rögzítendő, hogy a kialakult bírói gyakorlat alapján az általános szerződési feltételekben szabályozott választottbírósági kikötés a szokásostól eltérő rendelkezésnek minősül⁷. Ezért ez a kikötés csak akkor válik a szerződés részévé, ha erről a szerződés megkötése előtt a másik szerződő felet tájékoztatják és a másik szerződő fél a választottbírósági

⁶ A tilalom a Ptk. hatálybalépése előtt a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II.5.) Korm.rendelettel átültetett 93/13/EGK tanácsi irányelvből volt levezethető. Ezt a jogirodalomban többen kritika tárgyává tették, így például Darázs Lénárd, Wallacher Lajos.

⁷ EBH 2003.875., BH 2001.131.

kikötést tartalmazó okiratra utalással elfogadja.⁸ Az úgynevezett figyelemfelhívó tájékoztatás elmaradásának tehát az a következménye, hogy a feltétel nem része a megállapodásnak, olyan feltétel pedig, amely nincs, érvénytelen sem lehet.

Azonban az is értelemszerű, hogy „a nem létező klauzula” vizsgálata – a nem létező szerződések dogmatikájának mintájára – kizárólag egyedi perekben lehetséges. Az általános szerződési feltételek, blankettaszerződések írásos tartalma alapján ugyanis általános érvennyel nem mondható ki, hogy a kikötés nem vált a szerződés részévé, mivel előfordulhat olyan eset, amikor annak ellenére, hogy a szerződés ezt a tényt nem tartalmazza, mégis megtörténik a megfelelő tájékoztatás.

A Kúria a BH.2014.83. számon közzétett eseti döntésében egyértelműen rögzítette: vélelem szól amellett, hogy a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételt a felek egyedileg nem tárgyalták meg. E jogszabályi vélelem megdöntése közérdekű perben fogalmilag kizárt. Az indokolásban leírtak szerint: *„A Legfelsőbb Bíróság a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 2/2011. (XII. 12.) PK véleménye 2. pontjában akként foglalt állást: vélelem szól amellett, hogy a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételt a felek egyedileg nem tárgyalták meg. A fogyasztóval szerződő fél ezt a vélelmet csak akkor tudja sikeresen megdönteni, ha kétséget kizáróan bizonyítja: a szerződéskötést megelőzően biztosította annak lehetőségét, hogy az adott feltétel tartalmát a fogyasztó befolyásolhassa és a fogyasztó e lehetőséggel nem élve fogadta el a feltételt. A Kúria megítélése szerint e jogszabályi vélelem megdöntése közérdekű perben fogalmilag kizárt. A fogyasztóval szerződő félnek ugyanis – figyelemmel a 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény hivatkozott 2. pontjára – azt kellene tudni bizonyítania, hogy kivétel nélkül minden, vele szerződő fél érdemben befolyásolhatta annak tartalmát. A fogyasztóval szerződő fél ezért csak egyedileg, szerződésenként hivatkozhat konkrét fogyasztókkal szemben arra, hogy a velük létrejött jogviszonyban az adott feltétel nem minősül általános szerződési feltételnek, mivel azt a szerződéskötéskor érdemben megtárgyalták.”*

Fentiekből következően közérdekű perben absztrakt módon nem vizsgálható, hogy a támadott kikötést az adott szerződések megkötése során a felek megtárgyalták-e vagy sem. *„A fogyasztóval szerződő fél*

⁸ Amint azt Darázs is rögzíti: *„Fontos szabály az ún. meglepetés-klauzulákkal szembeni védelem, amit úgy ér el a polgári jog, hogy külön tájékoztatni kell a másik felet arról az általános szerződési feltételről, amely a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől lényegesen vagy valamely korábban a felek között alkalmazott kikötéstől eltér. Ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél – a külön figyelemfelhívást követően – kifejezetten elfogadta.”* DARÁZS 2012 20.

számára egyedileg, szerződésenként áll nyitva annak eljárásjogi és bizonyítási lehetősége, hogy adott fogyasztóval szemben – a vele létrejött jogviszony vonatkozásában – hivatkozzon az egyedi megtárgyaltság tényére és igazolja.”⁹

Mindezekből következően tehát a közérdekű perben a kikötés tisztességtelenségének megállapítására és annak indokolására akkor is az általános szabályok irányadóak, ha a szerződési kikötés a szokásos szerződési gyakorlattól eltér – mint például a választottbírói kikötés esetében –, és az erre való figyelemfelhívás elmaradásakor szintén. A „nem létező kikötés” ezen jogi alapon történő jogkövetkezményének levonása kizárólag egyedi perben lehetséges, az közérdekű per tárgya nem lehet.¹⁰

A leírtakat megerősíti, hogy a Kúria is akként döntött az elvi határozatával, hogy fogyasztói szerződésben alkalmazott választottbírói kikötés tisztességtelenségét közérdekű perben is lehet vizsgálni. A közérdekű perben nem alkalmazható a 3/2013. PJE rendelkező részében szereplő eljárási szabály, amely szerint a bíróság a választottbírói kikötés tisztességtelenség miatti semmisségét csak akkor állapíthatja meg, ha a fogyasztó – a bíróság felhívására – arra hivatkozik. Az indokolás értelmében *„ha ezen eljárási rendelkezés érvényre juttatása közérdekű perben is következne a PJE-határozatból, az azt eredményezné, hogy a jogegységi határozat egy speciális körben jogszabályi rendelkezés ellenére kizárná a közérdekű perindítást, ami sem a jogegységi határozatok általános funkciójával, sem a konkrét jogegységi határozat célkitűzéseivel nem egyeztethető össze.”* Nyilvánvaló, hogy eljárási jogi rendelkezés vagy annak értelmezése anyagi jogi szabály érvényesülését nem ronthatja le. A 3/2013. PJE rendelkező részének közérdekű perekre kiterjesztő értelmezése contra legem. A közérdekű keresetindítási jogkör törvénysértően szűkítő értelmezése körében a Kúria által kifejtettek véleményem szerint általában is irányadóak kell, hogy legyenek.

Az elvi határozat a tisztességtelenség vizsgálata és az érvénytelenség megállapítása körében azt is megerősítette, hogy nincs olyan speciális szabályozás, amely különbséget tenne anyagi vagy eljárásjogi tartalmú szerződéses rendelkezés között.

⁹ Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.556/2014/7/II. számú döntése

¹⁰ Bár ismert olyan döntés (Pfv.VIII.22.152/2010/10.), amely ezen az alapon is megállapította a kikötés tisztességtelenségét.

2. A közérdekről, és a közérdekű perről

Tulajdonképpen nem lehet csodálkozni azon, hogy a 3/2013. PJE a közérdekű per sajátosságai tekintetében külön nem foglalt állást, mivel ezen a téren a jogalkotó is jelentős mulasztásban van, ami a polgári perrendtartást illeti. Közérdekű perről a Pp. nem tesz említést, a lehetősége jelenleg szerteágazó anyagi jogi rendelkezésekben szabályozott, például a már hivatkozott Ptk. 6:105.§-ában vagy a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 38-39. §-aiban. A közérdekű igényérvényesítés az anyagi jog által meghatározott terület, eljárásjogi oldalával az eljárásjogi specialitásai miatt, az anyagi jogi felhatalmazások hatékony érvényesíthetősége érdekében indokolt foglalkozni. Az anyagi jogi szabályok tehát meghatározzák a közérdekű perlés esetköreit, azonban a kapcsolódó eljárásjogi szabályok hiányában az igényérvényesítés és a jogvédelem kimerül a bírósághoz fordulás jogában, a jogsértő helyzet pedig fennmarad.

A problémát orvosolandó a polgári perrendtartásról szóló törvény tervezete¹¹ szükségesnek tartja a közérdekű perlés – jelenleg nem létező – eljárási szabályainak megalkotását, és véleményem szerint ezzel csak egyetérteni lehet. Vita tárgyát mindössze az képezheti, miként, milyen konkrét eljárási szabályok mentén határozza meg a jogalkotó a közérdekű pert.

Ehhez mindenekelőtt érdemes áttekinteni a közérdekű perek általános jellemzőit. A Kúria elvi határozatának közérdeket érintő megállapításai a konkrét ügy kapcsán jól szemléltetik a közérdekű perekkel kapcsolatos általános téziseket, amelyek az alábbiak:

a) A Kúria indokolása szerint *„Az eljárás mögött meghúzódó közérdek tehát nem egyszerűen a „fogyasztó érdeke”, hanem az az érdek, hogy a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazását megszüntessék. Az ügyész jelen perben nem más, egyedileg meghatározható személyek érdekeinek védelme céljából, hanem a közérdek védelmében indít pert. Ez a közérdek az egyes fogyasztók perlési jogosítványaitól vagy egyedi érdekeiktől függetlenül megállapítható, így a magánautonómia vagy a rendelkezési jog sérelme nem merül fel. Ettől függetlenül a Kúria rámutat arra, hogy a közérdek érvényesítése jelen esetben a fogyasztók döntő többsége érdekeinek érvényesítését is jelenti, mert az Üzletszabályzatban foglalt választottbíróági kikötés a rendes bírói út kizárásával a fogyasztót*

¹¹ A közérdekből indított perek elnevezésű XLII. fejezet. Forrás: file:///C:/Users/alekum/Downloads/20160411%20Pp%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s_honlapra.pdf (2016.05.25.)

általában véve igényérvényesítési lehetőségeiben korlátozza. Elképzelhető olyan kivételes, atipikus eset, amikor a fogyasztó maga is jogvitájának választottbíróóság előtti rendezését kívánná. Ebben a szűk körben a felülvizsgálati kérelemmel érintett üzletszabályzati rendelkezések érvénytelenségének megállapítása a fogyasztó helyzetének terhesebbé válását eredményezheti. Ez azonban nem lehet akadálya a tisztességtelenség közérdekű perben történő megállapításának, mert a közérdekű perben – annak természetéből adódóan – nincsen lehetőség hipotetikus egyéni fogyasztói érdekek mérlegelésére. A közérdekű pertípus létrehozásával a jogalkotó a közérdek és az atipikus, egyéni fogyasztói érdekek közötti mérlegelést már elvégezte. A Kúria ehhez csak azt a megállapítást teheti hozzá, hogy a konkrét esetben az atipikus fogyasztó számára a választottbíróági út igénybevétele a fentebb említett esetekben egyedi megállapodás alapján jogilag nem kizárt, és ez a megoldás a választottbíróági eljárás természetéhez és rendeltetéséhez is jobban illeszkedik. A fogyasztók döntő többsége érdekeinek érvényesítésével járó társadalmi előnyök messze meghaladják az atipikus fogyasztó hipotetikus érdeksérelmét, amely a fentiek szerint orvosolható is.”

Az előzőekből is következik, hogy a jogalkotó közérdekű keresetindításra történő felhatalmazása mögött az a megfontolás húzódik, hogy valamely kiemelt közérdeknek – esetünkben a fogyasztóvédelemnek – fokozottabb jogvédelmet biztosítson. Ebből az is következik, hogy ezekben az ügyekben a bíróságnak az eljárása során a közérdek fennállását nem kell vizsgálnia, mert ezt a vizsgálatot helyette a jogalkotó előre elvégezte. A konkrét, perbeli közérdeket értelemszerűen külön bizonyítani sem kell, ezek a keresetek *ex lege* közérdekűek.

Már a római jog különbséget tett közérdek és magánérdek között „A későklasszikus, majd a posztklasszikus jogtudomány a *ius publicumot* a *ius privatumtól* a közérdek (*utilitas publica*) és magánérdek (*utilitas privata*) fogalmának bevezetésével választotta el. Erre utal Ulpianus szövege, amely szerint »e tudománynak két fő része van: a közjog és a magánjog. A közjog az [a jog], amely a római államra vonatkozik, magánjog az, amely az egyének érdekét tartja szem előtt; egyes dolgok ugyanis a köz hasznát szolgálják, mások a magánszemélyekét.«¹²

A közösségi érdek mint az egyén rendelkezési joga felett álló közérdek jelent meg tehát a római jogban, és ez a jogfelfogás egészen a XIX.

¹² „huius studii duae sunt positiones: publicum et privatum. Publicum ius est, quod ad statum rei Romanae spectat, privatum, quod ad singulorum utilitatem; sunt enim quaedam publice utilia, quaedam privatim (D.1,1,1,2)” (FÖLDI - HAMZA 1996 52.)

század elejéig meghatározta a kontinentális jogfejlődést. A XIX. század elejétől egyre tágabb körben biztosítottak jogvédelmet – mind a büntetőjog, mind a polgári jog területén – a közösségi érdekeknek. Például a napóleoni kodifikációs hullámban született 1806. évi francia polgári eljárási törvénykönyv, a *Code de procédure civile* a közérdeknek sajátos jogállású képviselőt is jelölt az ügyész (*Ministère public*) személyében, aki rendkívül széles körben léphetett fel a közérdek védelme érdekében¹³.

A XIX. század végén a kontinentális Európa csaknem valamennyi országának polgári eljárásjogában egyre nagyobb szerepet kapott a közérdek, illetve annak védelme. Az 1895. évi osztrák polgári perrendtartást, az *Österreichische Zivilprozessordnung*-t (a továbbiakban: öZPO) megalkotó Franz Klein a polgári per céljában megjelenő közérdeket természetjogi entitásnak értékelte.¹⁴ Az öZPO újítása a per céljával összefüggő azon szemléletváltás volt, amely alapján a polgári pernek a szoros értelemben vett magánérdeken túl közérdekű célokra is tekintettel kell lennie. Az 1940. évi olasz *Codice di procedura civile* 70. cikkének (3) bekezdése generális klauzulával biztosította a beavatkozás lehetőségét a közérdek sérelme esetére. A kontinentális jogoktól alapjaiban eltérő angolszász jogrendszer szintén lehetőséget biztosított a közérdekből történő perbeli fellépésekre.

*„Annak ellenére, hogy a közérdeknek nincs általánosan elfogadott definíciója, a jogalkalmazás szintjén általában az állam, a jogalkotó által preferált közérdekként aktuálisan norma formájában is elismert, és társadalmi támogatottsággal (igénnyel) is alátámasztott érdeket tartjuk közérdekűnek.”*¹⁵

A fenti definícióban, valamint az elvi határozatban írtak is szemléltetik, hogy a közérdek kvalitatív sajátossága a jogi elismertség, illetve az, hogy a jogrendszer azt széles körűen biztosítja. Mindebből természetesen az is következik, hogy a jogilag el nem ismert, de egyébként valamilyen szempontból méltányolható érdekek a közérdek jogi fogalmi körén kívül esnek. A közérdekben az egyes egyének javát szolgáló értékek manifesztálódnak, amelyeket jogállami keretek között a jogi elismertség garantál. A közérdek tehát nem egyszerűen az egyéni érdekek összegzése, hanem minőségileg többet jelent, ami indokoltá teszi az össztársadalmi védelemre való jogosultságot. Hangsúlyozandó, hogy a közérdek felett az egyes egyén nem bír hatalommal, rendelkezési joggal.

¹³ CPC IV. cím 83. cikk

¹⁴ KENGYEL 2013 13.

¹⁵ JUDINÉ VIDA 2015 269.

A közérdek kvantitatív sajátossága az, hogy abban a polgárok szélesebb körének érdekei jelennek meg. Tehát a közérdek fogalma alatt a társadalom kisebb vagy nagyobb csoportjának vagy a társadalom egészének jogai értendők.

Ez a fentiekben részletesen elemzett – ex lege fennálló – közérdek az, ami alapvetően elhatárolja a közérdekű pert az egyéni igényérvényesítéstől. A sajátos eljárási szabályok megalkotásának szükségessége elsősorban ebből fakad.

b) A másik lényegi különbség az egyedi perekhez viszonyítottan, hogy – amint arról már volt szó – amíg a fogyasztó által indított perben az ítélet hatálya *inter partes* jellegű, addig közérdekű perben az alperessel szerződő valamennyi fogyasztóra kiterjedő hatályú.

A köz-, illetve egyéni érdekvédelem megvalósulása a gyakorlatban sem keveredik, a fogyasztó a közérdekű perben félként nem vesz részt. Általában tudomása sincs egy ilyen típusú per megindításáról. A beavatkozás körében pedig a bírói gyakorlat alapján a közérdekű perben a kereset előterjesztője minden olyan személy helyett és érdekében eljár, akinek jogát a per tárgya érinti, ezért önmagában ennek a körülménynek megléte nem teremt elegendő jogi alapot a perbe történő beavatkozásra.¹⁶

A mindenkivel szemben hatályos ítéletek tehát a gyakorlatban kivételt képeznek „*a beavatkozáshoz szükséges jogi érdek mindig fennáll, ha az ítélet jogereje a beavatkozóra is kiterjed*” szabálya alól. Ennek magyarázata, hogy nyilvánvalóan kezelhetlenné válna az eljárás, ha egyszer csak megjelenne több tízezer érintett fogyasztó, mint beavatkozó. A hatályos Pp. 64.§-ának (3) bekezdése, a 126.§-ának (1) bekezdése, valamint a 219.§-a (1) bekezdésének e) pontja a közérdekű perek gyakorlatában tehát nem érvényesül, mivel az kivitelezhetetlen. Ezen törvényhelyek alkalmazása elméletileg sem indokolható, mert ezekben a perekben nem egyéni, hanem közérdekű igényérvényesítésről van szó. A közérdekű per az egyéni igényérvényesítést adott esetben segíti, megkönnyíti, de alapvetően a köz érdekének védelmét szolgálja, amint azt az elvi határozat is kiemelte az atipikus fogyasztót érintően.

Az elvi határozat azt is rögzíti, hogy a fogyasztó eredményes keresetének az a jogkövetkezménye, hogy a fogyasztó és az üzletszabályzat alkalmazója közötti jogvita nem vihető választottbíróság elé, mivel a tisztességtelen választottbírósági kikötés az adott fogyasztó és az üzletszabályzat alkalmazója közötti hatállyal az üzletszabályzatból „kimetszésre” kerül, vagyis nem érvényesül az adott fogyasztó és az

¹⁶ BDT 2011.2503.

üzletszabályzat alkalmazója közötti jogviszonyban. A közérdekű per célja pedig a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazásának megszüntetése, amely azzal az eredménnyel is jár, hogy a tisztességtelen feltételek ne jelentsenek kötelezettséget az alperessel szerződő egyetlen fogyasztónak sem. Az ilyen típusú perek tehát azt a célt szolgálják, hogy a fogyasztók a sérelmezett kikötéstől szabaduljanak, adott esetben az számukra ne jelentsen kötelezettséget.

3. Összegzés

A közérdekű perindítás nélkül tehát hatékonyan nem valósulhat meg a fogyasztók magánjogi védelme.

A 3/2013. PJE csupán a bíróságokra nézve kötelező, választottbíróságok, illetve a szerződéses felek viszonyában értelemszerűen nem érvényesül. Ugyanakkor, ha maga a fogyasztó bármely okból – például információhiány vagy félreértés miatt – nem hivatkozik a kikötés tisztességtelenségére, akkor az egyébként tisztességtelen kikötés alapján kizárólag a kikötött választottbíróság jogosult eljárni. *„Vagyis a fogyasztó eltérő nyilatkozata hiányában az egyébként tisztességtelen bíróságválasztó kikötés fog érvényesülni. Egyedi ügyekben elképzelhető tehát, hogy a fogyasztó általi hivatkozás hiányában a tisztességtelen bíróságválasztó kikötések érvényesülhetnek a gyakorlatban.”*¹⁷

Kizárólag a közérdekű perekbe hozott ítélet *erga omnes* hatállyal rokon jellege biztosítja, hogy a tisztességtelen feltételek ne jelentsenek kötelezettséget az alperessel szerződésben álló egyetlen fogyasztó számára sem. Ehhez az szükséges tehát, hogy a bíróság a közérdekű perben a tisztességtelen szerződési feltételek érvénytelenségét megállapítsa. Az érvénytelenség ezen *erga omnes* hatályú megállapításához, valamint az ilyen tartalmú döntések súlyával arányban álló megismerhetővé tételéhez pedig szükséges a megfelelő eljárási szabályok és garanciák megalkotása, amelyre a Pp. kodifikáció megfelelő alkalmat kínál.

Felhasznált irodalom:

DARÁZS Lénárd: A „bíróságválasztás” mint tisztességtelen szerződési kikötés Gazdaság és Jog 2012/12.

¹⁷ DARÁZS 2012 22.

FÖLDI András-HAMZA Gábor: A római jog története és intézményei Negyedik, átdolgozott és bővített kiadás Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 1996.

FÖLDI András (szerk.) Összehasonlító jogtörténet ELTE Eötvös Kiadó, ELTE Jogi Kari Tankönyvek Budapest, 2014.

JUDINÉ VIDA Angéla: A közérdek, illetve az egyéni érdekek értékelése a közérdekvédelmi ügyész gyakorlatában, Tanulmányok Polt Péter 60. születésnapja tiszteletére HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest 2015.

KENGYEL Miklós: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben, Osiris Kiadó Budapest, 2003.

NÉMETH László: Az általános szerződési feltételek és a fogyasztói szerződések érvénytelensége iránti perek tapasztalatai Gazdaság és Jog 2008/11.

VARGA István: A választottbírói eljárás és az állami bírósági polgári per viszonyrendszerének összefüggései in. Egy új polgári perrendtartás alapjai (szerk.: Németh János-Varga István) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2014.

WALLACHER Lajos: A választottbírói kikötés tisztességtelensége fogyasztói szerződésekben Európai Jogi Fórum 2014/3. szám

Thoughts about the action in the public interest (actio popularis) on the sidelines of a decision of the Curia of Hungary

According to a decision of the Curia of Hungary –published in Decisions of Curia in the third edition 2016 among economic cases ruling in principle – the unfair nature of the provision of the arbitration court applied in a consumer agreement can also be examined in a lawsuit of public interest. Across the analysis of this ruling in principle I would like to draw attention to the „danger” of the lack of rules of action popularis. I present the concept and roots of public interest, the unfair terms in consumer contracts, the unfair nature of the provision of the arbitration court, legal effects of a finding that a term is unfair as a result of an action in the public interest and the erga omnes effect of national findings of unfairness.